

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Синегуба Петра Сергійовича

на тему: **«Економічний механізм управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільноти в умовах дигіталізації»**, поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

В умовах війни, економічних перетворень та реформ в Україні інтелектуальна праця, яка базується на знаннях, творчих здібностях, професійній кваліфікації працівників, праві на об'єкти інтелектуальної власності, структурі управління та інформаційних технологіях, стає першоосновою та рушійною силою виробництва, стратегічним фактором економічного розвитку національної економіки. Прогресивний розвиток інтелектуального капіталу є однією з найактуальніших проблем розвитку економіки України.

Аналіз даної проблематики має важливе значення як з теоретичної точки зору – уточнення соціально-економічних важелів впливу на розвиток інтелектуального потенціалу підприємств або бізнес-спільнот, так і з практичної – розробки систем і механізмів управління інтелектуальним капіталом у системі ринкових відносин, удосконалення процесів стимулювання інтелектуального капіталу для досягнення його безперервного якісного зростання. Все це у значній мірі підтверджує необхідність проведення досліджень з питань управління розвитком інтелектуального капіталу, аналізу передумов, наслідків та значення інтелектуального капіталу у діяльності сучасних підприємств, а особливо і бізнес-спільнот, а також пошуку управлінських механізмів стимулювання розвитку інтелектуального капіталу.

Необхідність ґрунтовного дослідження процесів стимулювання розвитку інтелектуального капіталу обумовлена тим, що сьогодні на перший план виходять задачі удосконалення інституційної бази його нагромадження та процеси дигіталізації. Незважаючи на підвищений інтерес до цієї тематики, залишаються недостатньо дослідженими важливі аспекти управління інтелектуальним капіталом. Автором висувається гіпотеза, що недостатньо дослідженими є проблеми управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільнот та його значення для розвитку економіки України.

Дисертаційна робота відповідає тематиці наукових досліджень економічного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса: «Стратегія розвитку складних соціально-економічних систем в новій економіці» (номер державної реєстрації 0122U201632, 2022-2023 рр.). Як зазначено в роботі, автором у рамках даної теми запропоновано положення, які розкривають зміст інтелектуального капіталу в економіці знань та

вдосконалюють класифікацію ознак інтелектуального капіталу саме в аспекті дигіталізації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність, новизна та академічна доброчесність

Обґрунтованість наукових положень підтверджується проведенням автором аналізом наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених, логікою та чітко поставленими завданнями, опрацюванням великої кількості статистичних, аналітичних та нормативно-правових матеріалів.

Оцінюючи зміст дисертаційної роботи, можна стверджувати, що одержані наукові результати є обґрунтованими, а їх наукова новизна є достовірною відповідно до представлених у роботі доказів, створених за допомогою загальнонаукових методів та прийомів комплексних досліджень.

Дисертаційна робота, виконана П.С. Синегубом є завершеним науковим дослідженням, в якому представлено авторський підхід до розроблення теоретичних і методологічних засад вирішення проблем управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільноти. Сформульовані в дисертаційній роботі наукові положення, висновки та пропозиції належать особисто автору.

Інформаційною базою наукового пошуку слугували нормативно-правові акти, аналітичні матеріали міжнародних організацій, інформація та офіційні публікації Державної служби статистики України, наукові публікації зарубіжних і вітчизняних вчених, матеріали статистичної, фінансової та нефінансової звітності підприємств, дані та оцінка незалежних експертів, результати власних досліджень і розрахунків автора.

Реалізація пропозицій автора сприятиме створенню ефективних механізмів управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільнот на основі поглиблення знань стосовно впливу інструментів штучного інтелекту на розвиток даної галузі.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що в ній чітко сформульовані актуальність теми, мета, наукові завдання, об'єкт і предмет дослідження. Об'єкт і предмет дослідження чітко визначені, що дало змогу автору отримати обґрунтовані наукою результати.

Представлені в дисертації результати вирізняються глибиною та коректністю пропозицій щодо практичного використання. До найбільш суттєвого наукового результату, можна віднести те, що автором запропоновано виокремити категорію «штучний інтелект» (п. 3.1, с. 156) у системі загальноприйнятих класифікаційних ознак категорії «інтелектуальний капітал» та розроблений методичний підхід, модель та гібридну нейро-нечітку систему оцінки інтелектуального капіталу бізнес-спільноти «Board», яка враховує кількісні та якісні фактори впливу одночасно та дозволяє робити оцінку інтелектуального капіталу бізнес-спільноти лінгвістично (п. 3.2, с. 157).

Автором удосконалено положення щодо встановлення взаємозв'язків та взаємозалежностей складових інтелектуального капіталу в розрізі розвитку економічної науки в умовах дигіталізації економіки, індустріалізації 4.0 (п. 1.1, с. 41) та удосконалено схему руху перетворень інтелектуального капіталу на основі можливостей використання доходу для збільшення інтелектуального капіталу в кругообігу капіталу організації або бізнес-спільноти (п. 1.1, с. 47). Здобувачем розширено понятійно-категоріальне поле теорії економіки в частині уточнення дефініції «бізнес-спільнота» (п. 1.2, с. 52). Встановлено, що головною метою бізнес-спільноти є вироблення і поширення новітніх знань та технологій у бізнес діяльності, встановлення зв'язків між суб'єктами бізнесу (членами бізнес-спільноти) для досягнення економічної вигоди кожного з них.

Дисертантом встановлено, що загальний рівень інтелектуального капіталу бізнес-спільноти напряму залежить від рівня знань і компетенцій як керівництва, так і менторів та учасників спільноти (п. 2.3, с. 125). З'ясовано, що ефективність управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільноти «Board» на момент дослідження його стану визначалося суб'єктивно на основі каскадної моделі та виключно на оцінці показників економіко-фінансової діяльності учасників спільноти до і після проходження певних тренінгів та навчань (п. 2.3, с. 134). Здобувач уточнив категорію бізнес-спільноти – це організація, що самонавчається, в якій сформований і функціонує інноваційний людський капітал, який, у свою чергу, є системою інноваційних знань, що забезпечують стійкий потік корпоративних когнітивних інновацій (п. 2.3, с. 131).

У контексті специфіки тематики дослідження важливим є визначення класифікації елементів інтелектуального капіталу у системі управління знаннями саморегульованої бізнес-спільноти. Дисертант запропонував удосконалити дану класифікацію та запропонував розглядати її за такими рівнями: ментальному; ціннісно-культурному; інституційному; на рівні соціального капіталу; управлінсько-організаційному; маркетинговому; поведінково-імітаційному (п. 2.3, с. 176).

Важливим науковим доробком є виокремлення категорії «саморегульована бізнес-спільнота» (п. 1.2, с. 55). Запропоноване визначення саморегульованої бізнес-спільноти, як економічної організації, в якій організовано та здійснюється спільний (корпоративний) пізнавальний процес з метою постійного якісного оновлення корпоративного людського капіталу (інтелектуального капіталу) як природного джерела безлічі (когнітивних, знанієвих, продуктових) інновацій (п. 2.3, с. 132) є доцільною та своєчасною.

До інноваційної складової оцінювання інтелектуального капіталу в умовах впровадження диджитал технологій є застосування сучасних методів економіко-математичного моделювання та штучного інтелекту. Використання здобувачем найсучасніших економіко-математичних методів та алгоритмів побудови моделей штучного інтелекту, підтримки прийняття рішень (п. 3.3, с. 142)

підтверджує якість даної наукової розробки. Здобувачем обґрунтовано науково-методичний підхід до прийняття рішень, що відрізняється можливістю гібридного застосування економіко-математичних методів, що дозволяє отримати ефективну комбінацію інструментальних методів різних класів для вирішення задачі оцінки та управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільноти.

Слід відзначити, що автором удосконалено підходи до розвитку механізмів оцінки інтелектуального капіталу в економіці знань де ключовим й інтегруючим фактором виробництва, стосовно підприємства, є корпоративний людський капітал (п. 2.1, с. 86-89). Дисертантом доведено можливість застосування штучного інтелекту як специфічної складової інтелектуального капіталу в системі взаємодії категорій інноваційного та інтелектуального потенціалу, що дасть змогу значно розширити уявлення про фактори виробництва та інформаційні послуги в економіці знань, що узгоджується з проаналізованими аналітичними показниками оцінки інтелектуального капіталу України за внутрішніми та міжнародними критеріями й індексами.

На основі проведених досліджень, здобувачем уточнено відмінність між категоріями «економічна спільнота» та «бізнес-спільнота» (п. 2.2, с. 104-105) та визначено відмінність бізнес-спільноти від бізнес-асоціації (п. 2.2, с. 105-108). В роботі набули подальшого розвитку наукові підходи до ідентифікації складових інтелектуального капіталу в економіці знань, що обумовлює необхідність якісної оцінки людського капіталу сучасними диджитал технологіями. Встановлено міжкатегоріальні взаємозв'язки інтелектуального капіталу, які доповнені термінологічними конструкціями «інституціоналізовані надбання» та «людські надбання», що дало змогу врахувати економічну специфіку змісту інтелектуального капіталу в економіці знань (п. 3.1, с. 153).

Загалом аналіз дисертації П.С. Синегуба дозволяє стверджувати про достатній ступінь обґрунтованості та наукову достовірність отриманих результатів.

Синегубом П.С. за темою даного дисертаційного дослідження опубліковано, 13 наукових публікацій, з них: 1 стаття у науковому виданні категорії «А» (проіндексовано Scopus), 1 стаття у журналі інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, 5 статей у наукових виданнях, включених до переліку фахових видань України, 6 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій.

Достовірність практичних розробок автора підтверджується відповідними довідками. Враховуючи це, зроблено висновок, що одержані результати дослідження є достовірними.

Ознайомлення з даним дослідженням дозволило стверджувати, що порушень академічної доброчесності у дисертації не виявлено є коректні

посилання на відповідні джерела інформації, які зроблені з дотримання усіх норм законодавства.

Теоретична цінність та практична значущість наукових результатів

Теоретична значимість дисертації обумовлена поглибленням наукового аналізу корпоративного інтелектуального капіталу, прицільним дослідженням кореляції трансформаційних економічних процесів національної економіки з основними складовими інтелектуального капіталу та їх впливу саме на діяльність підприємств, учасників бізнес-спільнот України.

Практичне значення роботи полягає у розробленні пропозицій та рекомендацій в царині стимулювання розвитку та управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільнот України. Методологічні та практичні рекомендації можуть бути використані бізнес-спільнотами України та органами державної влади при проведенні інноваційної політики тощо.

Науково-практична цінність дослідження полягає в тому, що автором здійснена оцінка рівня інтелектуального капіталу бізнес-спільноти «Board» та розроблено економічний механізм управління даним капіталом на основі методів штучного інтелекту.

Отримані наукові результати впроваджено у діяльності підприємств та навчальному процесі, зокрема: у діяльності «Бізнес-спільноти Борд» (довідка від 07.03.2023).; у діяльності «Група компаній Адвантер» (довідка від 13.03.2023); у навчальному процесі КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»; у навчальному процесі Донецького національного університету імені Василя Стуса (довідка № 83/01-13/6.9.0 від 10.05.2023).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

На основі ознайомлення зі змістом дисертації представлену роботу в цілому доцільно оцінити позитивно, проте є певні дискусійні положення:

1. Автор на с. 46, рис. 1.4 наводить показники впливу управління інтелектуальним капіталом на бізнес, які класифіковані за групами «явні» та «неявні» вигоди. Дана класифікація у більшості є теоретичним базисом. У даному дослідженні варто було б навести також показники ефективності даних критеріїв, як вони розраховуються і визначаються. Це дало б змогу більш достовірніше описати саме якісні і кількісні складові інтелектуального капіталу, про що зазначено у новизні даної роботи.
2. Позитивно оцінюючи дослідження класифікації бізнес-спільнот за типом взаємодії між компаніями членами (табл. 1.4, с. 58), зазначимо, що автор досліджує корпоративні відмінності та особливості даних спільнот. Але у подальшому дослідженні, автор не наводить до якого саме типу бізнес-спільнот може бути застосований розроблений у п. 3.1 механізм управління інтелектуальним капіталом. До конкуруючого типу або неконкуруючого

типу? Або до обох типів. Це варто було більш детально пояснити у даному дослідженні.

3. У пункті 2.2 дисертантом досліджено діяльність найбільш відомих бізнес-спільнот України. Це дійсно, унікальне дослідження з позиції відсутності подібних або аналогічних у наукових розробках та виданнях. Зроблений порівняльний аналіз бізнес-спільнот України (додаток К, с. 240-241) за їх ознаками є якісний та необхідний. Але у даній таблиці, автор наводить такі ознаки бізнес-спільнот, як: місія, умови членства, кількість членів, переваги та інше, але не наводить інформацію стосовно економічної діяльності даних бізнес-спільнот, наприклад прибуток бізнес-спільнот, суми сплати податків від даного виду діяльності, структури витрат бізнес-спільнот та інше? Дана інформація надала б змогу у повній мірі розуміти саме економіку діяльності бізнес-спільнот України та більше залучати їх до прийняття важливих рішень.
4. Розуміючи, що в українському правописі ще не затверджено усталеного написання термінології «дигіталізація», «диджитал технології» або «діджиталізація» автору було б доцільно звернути і увагу на цей аспект, стосовно саме економічної сутності, тобто що розуміється під цим терміном саме у економічній сфері?
5. На позитивну оцінку заслуговують висновки та практичні результати отримані шляхом застосування методів економіко-математичного моделювання оцінки інтелектуального капіталу бізнес-спільноти. В той же час, потребують додаткових пояснень критерії оптимізації, врахування ризиків процесів цифрової трансформації?

Викладені зауваження та дискусійні положення щодо дисертації не впливають на загальну позитивну оцінку представленої роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Синегуба Петра Сергійовича на тему «Економічний механізм управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільноти в умовах дигіталізації» за змістом і структурою є завершеною, логічно побудованою, самостійною науковою працею, зміст якої відповідає визначеній меті та поставленому науковому завданню. Результати дисертаційної роботи опубліковані у наукових вітчизняних та зарубіжних виданнях, апробовані на науково-практичних конференціях.

Дисертація написана науковим стилем, висновки науково обґрунтовано та підтверджуються результатами досліджень. Анотація розкриває основні її положення та висновки, є ідентичною дисертації за структурою та змістом, а також не містить інформації, що є відсутньою у дисертації.

Ступінь наукової новизни отриманих результатів, теоретичне і практичне значення, достовірність отриманих висновків і рекомендацій, актуальність теми

дослідження дозволяють зробити висновок, що дисертаційна робота «Економічний механізм управління інтелектуальним капіталом бізнес-спільноти в умовах дигіталізації» відповідає спеціальності 051 «Економіка», вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» № 44, від 12.01.2022, а її автор – Синегуб Петро Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

**професор кафедри економіки та митної справи
Національного університету
«Запорізька політехніка»,
доктор економічних наук, професор**

Андрій КАРПЕНКО

Підпис

**ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
"ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА"**

